

Nedělní úvaha (kázání) na text knihy Exodus v Lysé nad Labem, Velký pátek, 29.3.2024

**Klanění Beránkovi, Jan van Eyck, 1432, St Bavo's Cathedral,
Ghent, zdroj: wiki**

Beránek

Hospodin řekl Mojžíšovi a Áronovi v egyptské zemi: „Tento měsíc bude pro vás prvním měsícem v roce. Vyhlaste celé izraelské pospolitosti: Desátého dne tohoto měsíce si každý vezmete beránka podle svých rodů, beránka na rodinu. Kdyby byla rodina malá a na beránka by nestačila, přibere si každý souseda, který bydlí nejbližší jeho rodiny, aby doplnil počet osob. Budete mít beránka bez vady. Budete jej opatrovat až do čtrnáctého dne tohoto měsíce. Navečer bude celé shromáždění izraelské pospolitosti beránky

zabíjet. Pak vezmou trochu krve a potřou jí obě veřeje i nadpraží u domů, v nichž jej budou jíst. Tu noc budou jíst maso upečené na ohni a k němu budou jíst nekvašené chleby s hořkými bylinami. Nebudete z něho jíst nic syrového ani vařeného ve vodě, nýbrž jen upečené na ohni s hlavou i s nohama a vnitřnostmi. Budete jej jíst takto: Budete mít přepásaná bedra, opánky na nohou a hůl v ruce. Sníte jej ve chvatu. To bude Hospodinův hod beránka. Tu noc projdu egyptskou zemí a všechno prvorozené v egyptské zemi pobiji, od lidí až po dobytek. Všechna egyptská božstva postihnu svými soudy. Já jsem Hospodin. Na domech, v nichž budete, budete mít na znamení krev. Když tu krev uvidím, pomenu vás a nedolehne na vás zhoubný úder, až budu bít egyptskou zemi. Ten den vám bude dnem pamětním, budete jej slavit jako slavnost Hospodinovu. Budete jej slavit po všechna svá pokolení. To je provždy platné nařízení.

(Bible, exodus, 12. kapitola)

Dobré doplnit četbou dalších textů o beránkovi, např. Iz 53,4-9, Sk 8,26-38 nebo Pavlovo shrnutí v listu do Korintu (1K 5,7). Píseň 70z NEZ je také velmi vhodným doplněním.

Kontextem vyprávění o beránkovi je situace Izraele v Egyptě. V této souvislosti se pak dostala formulace o Kristově oběti na kříži jako o smrti beránkově i do našich vyjádření. Ježíš jako beránek rezonuje v ryze křesťanských dějinách Evropy, beránek je ve jménech reformačních církví, v církevních znacích i liturgických formulacích. Přesto si myslím, že málokomu je dnes zcela jasné, jaké souvislosti vlastně Ježíšova oběť s obětí pesachového beránka má, tedy kromě toho, že se jedná o oběť. Často říkáme, že Ježíš byl, či dokonce musel být, za nás obětován. K pochopení této formulace je ale třeba mluvit právě o starozákonním beránkovi.

My jsme na podobný rozhovor připraveni. Už pěkných pár nedělí sdílíme drama hebrejských otroků, kteří touží po svobodě. Egyptané se bojí Izraele. Hebrejové jsou chudí, sami vlastně někomu patří, Hebreje není slyšet, nemají přístup do veřejného prostoru a diskuse. Přesto je Egyptané vnímají jako ohrožení své prosperity i svého řádu, svého myšlení o světě. Snaží se je proto zdecimovat. Očerňují je, stupňují jejich otrockou práci, ničí je ekonomicky, posléze začnou korigovat jejich porodnost, nakonec se pak snaží rozvrátit jejich jednotu - vytvářejí mezi nimi kastu spolupracovníků a konfidentů, infiltrují je ideologicky a někteří z nich se skutečně místo k Bohu začnou obracet k egyptské vládě (Ex 5,15). Přesto jsou Hebrejové nadále silní. Téměř všechno jim totiž mohou Egyptané vzít až na jedno. Jejich víru. Jejich Boha, který je s nimi uprostřed jejich rodin. A právě za rodinu, za každou Boží rodinu, má být při vysvobození z Egypta obětován beránek.

Judaismus je kolektivní vírou, ale stejně jako se neobrací na jednotlivce, neobrací se ani na lidstvo jako celek. Už z příběhu praotců je jasné, že judaismus je rodinné náboženství. Judaismus se obrací na rodinu, ale dle dnešního textu překvapivě ne jen rodinu biologickou. *Kdyby byla rodina malá a na beránka by nestačila, přibere si každý sousedu*, říká dnešní text. Rodina je tu tak jakýmsi prostorem sdílení, byť ne s kýmkoli anonymním, ale s někým, koho známe (soused není cizincem). Rodina je tu prostorem živých vztahů, interakce, místem pro lásku, kde člověk není sám pro sebe, ale učí se být pro druhého, být druhému věrný. Věřit v něj. I proto má hebrejšтина pro víru a věrnost stejný termín.

K takovému vztahu víry a věrnosti patří oběť. Schopnost, ochota se pro svého blízkého obětovat. Asi jako když je rodič ochoten zemřít pro své dítě. Nebo chlapec pro svou dívku. Neobětuje se někdo cizí, neznámý a anonymní. Neobětuje se stát, instituce či organizace. Obětuje se někdo velmi blízký. Jeho oběť ostatní bolí. I proto se v ustanovení hodu beránka říká, že Hebrejové si mají beránka vzít do svých domovů na dva týdny, strážít je podobným

způsobem, jakým hlídáme své děti či střežíme malé sourozence. Má se stát součástí jejich rodiny. Bratříčkem. Rodinným mazlíčkem. Zkuste vzít dětem rodinného mazlíčka a zabít jej. A biblický text říká, že u porážky beránka mají být po dvou týdnech všichni. I děti, které si s ním hrály. Celá rodina, celé shromáždění obce Izraele. Nikdo nemá zůstat stranou, aby bylo jasné, že všichni žijeme nadále jen díky tomuto malému bratříčku. K tomuto poznání směřuje i příkaz, že beránek má během příprav zůstat v celku. Nesmí se porcovat. I po smrti má připomínat bytost, má být jasné, kdo že tu zemřel. Jako při pohřbu, při kterém se u nás mrtví ukládají do rakví, ale v Izraeli se jejich těla zabalují do pláten, aby bylo alespoň v obrysu stále vidět, s kým se loučíme. Sami jistě poznáváte mnoho souvislostí s Kristovou smrtí na kříži. Ni kost mu nebyla zlomena. Zabalena byl do pláten. Byl jedním z nás, byl naším bratrem, blízkým, který vstoupil do našich domovů, do našich rodin, tak blízko, jak to jen šlo.

Zbývá zásadní otázka, jakým způsobem nám dává jeho smrt život? Co je výsledkem smrti beránkovy? Čím nás zachraňuje? A před čím? V egyptském příběhu se krví beránkovou natírají dveře hebrejských příbytků, neboť přichází noc temnoty a úzkosti. Přichází smrt. Desátá rána egyptská je definitivní a neměnná. Proti smrti je člověk bezmocný. Jediné, co jí čelí, je krev beránkova na veřejích vašich domů. Ta krev je zároveň vyznáním. Říká, že ti uvnitř, za těmito dveřmi, patří k Hospodinu, mají s ním smlouvu, jsou jeho děti. To vyznání je riskantní krok. Krok odvahy. Co když přijde ráno, ve kterém Egyptané povraždí všechny z krví označených domů? Krok víry je krok věrnosti. Odvážné věrnosti. I v křesťanství, např. v reformaci, se přihlášení ke kalichu, ke krvi Kristově, stávalo osudným vyznáním víry. I dnes bývá církev chápána jako nepohodlný lid Hebrejů. Tu je ostouzena, jinde ideologizována, mnohde i pronásledována.

V egyptském příběhu se krví označené příbytky stávají bezpečným místem, kam nemůže smrt vstoupit. Resp. ona tam již byla, smrt zasáhla beránka a spolu s ním i všechny jeho blízké, ale nepodmanila si je. Nad beránkovou rodinou, nad těmi, kteří beránka večeří a jsou tak s ním doslova jedno tělo, nad těmi již smrt nemá moc. Beránkova krev na veřejích domu symbolicky ukazuje, že cesta do života vede skrze smrt, skrze smlouvu zpečetěnou krví, skrze smlouvu s Hospodinem. Znamení krve je znamením smlouvy. *Když tu krev uvidím, pomínu vás a nedolehne na vás zhoubný úder*, říká v textu Hospodin. Ono Hospodinovo pomnutí, či přesněji „přeskočení“ se hebrejsky řekne pesach. A toto slovo pak dává jméno i celému hebrejskému svátku vysvobození ze země smrti. Svátek Pesach je svátkem přeskočení, svátkem, který v Jeruzalémě se svými učedníky slavil i Ježíš a byl při něm i obětován.

V egyptském příběhu nás trochu děsí aktivní role Hospodina ve věci smrti. Text říká: *Tu noc projdu egyptskou zemí a všechno prvorozené v egyptské zemi pobiji, od lidí až po dobytek. Všechna egyptská božstva postihnu svými soudy.* Než starozákonního Boha zatratíme za násilí a zavalíme kritikou, pojďme si všimnout zajímavého detailu. Bůh tu nemluví rasisticky, nemluví xenofobně, nepořádá pogrom kvůli etnicitě či náboženství. Neříká, že přišel vybit Egyptany. Či jinověrce. To prvorozené, to co má zemřít, není tu specifikováno jako malé egyptské děti, jak si tento příběh rádi zobrazujeme. Hospodin tu říká, že postihne egyptská božstva. Nebo spíš modly. A dává to do zřejmé souvislosti s prvorozenými. *Všechno prvorozené v egyptské zemi pobiji, všechna egyptská božstva postihnu svými soudy.* U Egyptanů byli prvorození nositeli kultu, byli modlou. Bůh se rozhodl bojovat proti modlám, které deformují člověka, rozhodl se bojovat proti lži, překrucování reality, vyvyšování věcí, které na piedestalu být nemají, klanění se něčemu, čemu se klanět nemá. To Egyptané sami jakoby si zbožstili své prvorozené, generaci těch, kteří mají vládnout, dotáhnou to dál a výš a mají určovat běh světa. Prvorození jsou symbolem moci a převahy. Mají nejlepší školy. Manuální práci neznají. Jsou nositeli egyptského řádu i ideologie. Je to generace těch, kterým je vše obětováno, vše je jim podřizováno. A právě tato generace nemá v Božích očích budoucnost, neboť jejím úkolem bylo nést ideologii Egypta dál, a stala se proto modlou.

Smrt prvorozených je ohrožením egyptské civilizace. Je to první opravdová rána. S krizí, zánikem elit, rozpadem hodnot, přichází ohrožení pro všechny jedince dané společnosti, pro celou danou civilizaci. Jenže i Hebrejové jsou součástí Egypta; místně, ekonomicky, mocensky, právně i politicky jsou součástí Egypta. Nemohou se vyhnout jeho osudu. Nemohou se vyhnout smrti. Má-li jít dolů Egypt, musí zákonitě s ním. Emigrovali do něj. Žijí v něm, jsou jeho vězni, jsou jeho součástí. Ale dějí se věci nečekané! Hebrejové jsou jako Boží děti přeskočení. Jsou přeskočení na základě svého vyznání, které veřejně vyznali na veřejích svého domu. Jsou přeskočení pro svůj rodinný charakter vzájemného sdílení. Jsou přeskočení, protože neadorují své prvorozené, protože v jejich středu je víra a věrnost. Jsou přeskočení, protože neslouží prvorozeným, ale Bohu, protože jsou připraveni vyjít za službou svému Bohu, vyjít na cestu do nové země.

Hebrejové jsou v příběhu opravdu připraveni na exodus. Jsou oblečení, obuti, v ruce hůl, na stole nekvašený chléb. Nekvašený chléb je obrazem nového počátku. Kvas propojoval čas a vytvářel epochu, zacyklení. Kvas doma byl vždy v teple za pecí a neustále tam kvasil, bralo se z něj na pečení, vznikaly z něj nové věci, ale on stále zůstával. Kvas doma byl jako prvorození symbolem jistoty. Opuštění kvasu je symbolické vykročení do nejistoty. Nekvašeným

chlebem jakoby začínal nový čas (dle textu má Pesachem začínat nový rok), nová epocha, nové dějiny, ve kterých se již netřeba bát jít vstříc nejistotě, a třeba i smrti a konci, neboť s Bohem po boku můžeme být přeskočeni. Dodnes proto židé čistí na Pesach své domy od starého kvasu a křesťané vyznávají slovy Pavlovými, že *kdo přijal Krista, odkládá vše minulé a vstupuje s ním do nového věku* (1K 5,6), kde již není strach.

Ježíš je naším beránkem, naším bratříčkem, který s námi žil v našich rodinách a nyní jsme smutní z jeho smrti. Na dveře svých domovů dáváme svá vyznání. Jsme účastni na těle a krvi Kristově. A byť i my se strachem očekáváme temnou noc smrti, provází nás také naděje. Jsme připraveni na nový začátek, na vyjití, na cestu do Božího království.